

ACQUIS ЄС ДЛЯ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ МАЙБУТНЬОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРЕЦЕДЕНТНОГО ПРАВА СУДУ СПРАВЕДЛИВОСТІ ЄС

Людмила РОМАНЕНКО

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри конституційного права ННІПП

Національної академії внутрішніх справ

м. Київ, Україна

Після того, як Україна в 2022 році отримала статус кандидата на вступ до Європейського Союзу, правове надбання Європейського Союзу, а саме Acquis ЄС стало особливо актуальним для правового поля та судової системи України, адже головною умовою вступу до ЄС є повне узгодження країною-кандидатом свого законодавства з європейським, яке полягає в «гармонізації» або «імплементации» *acquis*.

Отже, що ж таке *acquis*? Повна назва «*acquis communautaire*», французькою означає «надбання» або «доробок». А от правове поняття *Acquis ЄС* означає «надбання спільноти» та представляє собою сукупність законів і правил, прав і обов'язків, які діють у Європейському Союзі і є обов'язковими для всіх країн-членів.

За визначенням науковця Іраклія Папави, в науці та практиці права ЄС досі не сформовано єдиного підходу до розуміння обсягу та змісту цього поняття. Автор доходить висновку, що *acquis communautaire* є не стільки правовою категорією, оскільки поняття складного характеру, яке включає первинне та вторинне право ЄС, а також «ненормативні» джерела та постійно розвивається. На його думку, *acquis ЄС* це не просто окремо створена сукупність спільних прав і обов'язків для функціонування Європейського Союзу, а динамічна правова система Союзу, яка накопичується в процесі європейської інтеграції та становить основу єдиного правопорядку для держав-учасниць¹.

Acquis ЄС розглядають як сукупність спільних прав та обов'язків держав-членів, які вони приймають у повному обсязі при вступі до ЄС. *Acquis ЄС* становить Наднаціональну систему правових засобів, що формує самоврядний правовий порядок для всього Європейського Союзу. Саме це робить Європейський Союз єдиним правовим, економічним і політичним простором для всіх країн-учасниць.

Acquis ЄС включає в себе, насамперед, Установчі договори ЄС до яких відноситься Лісабонський договір, Договір про ЄС, Договір про

¹Papava, I. (2024). Concept of the *acquis communautaire* and its importance in law of the European Union. *Herald of Law*, 9, 40–63. <https://doi.org/10.52340/26679434/H.9.3>

функціонування ЄС, та вторинне законодавство, яке містить регламенти, директиви, рішення, рекомендації, інші міжнародні угоди та політичні декларації.

Всі ці правові документи є сталими, але сам *acquis* ЄС є динамічним, що постійно розвивається і вдосконалюється.

Правова природа *acquis* ЄС не має єдиного формального визначення в правових джерелах Європейського Союзу, тому його сутність, здебільшого, розкривається через правову практику, що однозначно забезпечує судову доктрина.

І цією правовою практикою, як «надбанням спільноти» виступає Суд справедливості Європейського Союзу.

Суд Справедливості Європейського Союзу, англійською Court of Justice of the European Union, та скорочено CJEU або ССЄС це судова гілка влади Європейського Союзу.

До головних завдань CJEU належить забезпечувати однакове тлумачення та застосування права Європейського Союзу на території усіх країн-членів Союзу, та розв'язувати судові спори між державами – членами, інституціями Європейського Союзу та приватними особами.

Структура Суду Справедливості ЄС складається з двох основних судів, це Суд Справедливості (Court of Justice, ECJ) та Загальний суд (General Court).

Суд справедливості розглядає найважливіших справи, особливо преюдиційні запити чи попередні рішення від національних судів, а Загальний суд розглядає справи від фізичних і юридичних осіб.

Право Європейського Союзу, тобто *acquis* ЄС, значною мірою побудоване саме на прецедентному праві Суду Справедливості Європейського Союзу.

Рішення CJEU, а особливо преюдиційні висновки, згідно статті 267 Договору про функціонування ЄС мають обов'язкову силу для національних судів усіх країн – членів ЄС².

Національні суди зобов'язані застосовувати право ЄС так, як його витлумачив Суд Справедливості Європейського Союзу. Якщо у найвищих судів виникають сумніви, вони повинні звертатися до CJEU за преюдиційними рішеннями.

Суд Справедливості Європейського Союзу один з найсильніших елементів прецедентного права. Його рішення суттєво впливають на розвиток європейського права, мають пріоритет над національним законодавством та є обов'язковими для всіх національних судів країн-членів.

Прецеденти CJEU входять до *acquis* ЄС, що на пряму формує його ключові принципи автономності, прямої дії та верховенства права ЄС.

² Treaty on the Functioning of the European Union. (2012). Official Journal of the European Union, C 326/47. https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2012/oj.

У справі *Van Gend & Loos* (1963) Суд встановив принцип прямої дії, вказавши, що окремі норми права ЄС безпосередньо створюють права для фізичних і юридичних осіб, які національні суди зобов'язані захищати³.

У справі *Costa v. ENEL* (1964) Суд проголосив верховенство права ЄС над національним законодавством, зазначивши, що держави-члени обмежили свій суверенітет на користь нового правового порядку⁴.

Ці знакові рішення CJEU заклали основу конституційного характеру *acquis* ЄС, зробивши його не просто набором правових норм, а самостійним і верховним правопорядком⁵.

Практика Суду Справедливості ЄС це фактично прецедентне право сильної дії та завдяки системі преюдиційних запитів, послідовному цитуванню власних рішень і принципу верховенства права ЄС воно забезпечує єдність європейського правопорядку ефективніше, ніж багато «класичних» прецедентних систем. Саме завдяки цій практиці право ЄС перетворилося на незалежний, динамічний і наднаціональний правовий порядок.

Національні суди зобов'язані забезпечувати ефективне застосування *acquis*, а у разі колізії мають надавати пріоритет нормам ЄС, що становить принцип верховенства.

Для держав-членів ЄС *acquis* ЄС є обов'язковим у повному обсязі. Жодна держава не може вибірково застосовувати його частини, що відповідає поняттю «все або нічого», та забезпечує єдність правового простору Союзу.

Для країн-кандидатів прийняття *acquis* ЄС становить головну умову вступу до ЄС відповідно до Копенгагенських критеріїв 1993 року, зокрема, «членський» критерій вказує на здатність взяти на себе зобов'язання членства.

Кандидат в члени повинен імплементувати *acquis* ЄС у національне законодавство, створити адміністративну та судову спроможність для його застосування та забезпечити ефективний *enforcement* ⁶.

Імплементация допускає перехідні періоди та технічні винятки, але базовий обсяг норм має бути прийнятий до моменту вступу.

Україна належить до континентальної романо-германської правової системи, де основним джерелом права є закон, а саме Конституція, закони, підзаконні акти, а судові рішення не є формальним джерелом права, та не мають прецедентного характеру.

Виключно рішення Європейського суду прав людини для національних судів України становлять прецедент та створюють європейські стандарти захисту прав людини.

³ *Van Gend & Loos v. Nederlandse Administratie der Belastingen*, Case 26/62 (1963)

⁴ *Costa v. ENEL*, Case 6/64 (1964).

⁵ Miller, V. (2010). The EU's *acquis communautaire* (Standard Note SN/IA/05944).

⁶ European Council. (1993). *Conclusions of the Presidency*, Copenhagen European Council, 21–22 June 1993. Council of the European Union.

Застосовування не тільки самої Європейської Конвенції з прав людини, але й судової практики ЄСПЛ в Україні прямо закріплено у Законі «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»⁷.

Україна як кандидат на членство в ЄС зобов'язана привести своє законодавство у відповідність до *acquis* ЄС. Цей процес передбачено Угодою про асоціацію між Україною та ЄС 2014 року, зокрема частиною про Поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі (DCFTA)⁸.

За даними Кабінету Міністрів України станом на кінець 2025 року Україна досягла 84% виконання Угоди про асоціацію, що вказує на зростання з 81% у 2024 році⁹.

Після завершення скринінгу законодавства розпочинається етап повноцінної імплементації та підготовки до відкриття переговорних кластерів. Процес охоплює не лише законодавчі зміни, а й реформування інституцій, судової системи та адміністративних практик.

Після вступу до ЄС норми *acquis* ЄС матимуть повний пріоритет над національним законодавством у разі колізії, а українські суди будуть зобов'язані застосовувати прецеденти СЈЕU та, за потреби, звертатися до СЈЕU за преюдиційними висновками.

Acquis communautaire це не статичний «список законів», а живий, наднаціональний правовий доробок, який забезпечує єдність, ефективність і верховенство права в Європейському Союзі.

Для України повна імплементація *acquis* ЄС є не лише технічною умовою для вступу, а стратегічним інструментом глибокої трансформації правової системи в усіх сферах та галузях відповідно до європейських стандартів демократії, верховенства права та захисту прав людини.

Прийняття *acquis* ЄС означає визнання Європи як спільного правового простору, де національний суверенітет добровільно обмежується на користь спільних цінностей і ефективного функціонування внутрішнього ринку.

⁷ Закон України Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини № 3477-IV від 23 лютого 2006 року.

⁸ Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. (2014). Official Journal of the European Union, L 161, 3–2137.

⁹ Кабінет Міністрів України. (2026, 16 березня). Україна досягла 84% виконання Угоди про асоціацію з ЄС: опубліковано звіт за 2025 рік.